C/2023/862

8.12.2023

# Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Πολιτική υδάτων — Μεταξύ απερήμωσης και ασφαλειοποίησης — Ήρθε η ώρα της γαλάζιας διπλωματίας»

**(γνωμοδότηση πρωτοβουλίας)**

(C/2023/862)

Εισηγητής: ο κ. **Ιωάννης ΒΑΡΔΑΚΑΣΤΑΝΗΣ**

Συνεισηγήτρια: η κ. **Milena ANGELOVA**

| | |
|---|---|
| Απόφαση της συνόδου ολομέλειας | 24.1.2023 |
| Νομική βάση | Άρθρο 52 παράγραφος 2 του Εσωτερικού Κανονισμού<br>Γνωμοδότηση πρωτοβουλίας |
| Αρμόδιο τμήμα | Εξωτερικές σχέσεις |
| Υιοθετήθηκε από το τμήμα | 18.7.2023 |
| Υιοθετήθηκε από την ολομέλεια | 21.9.2023 |
| Σύνοδος ολομέλειας αριθ. | 581 |
| Αποτέλεσμα της ψηφοφορίας (υπέρ/κατά/αποχές) | 223/1/4 |

## 1. **Συμπεράσματα και συστάσεις**

1.1. Δεδομένου του οριζόντιου χαρακτήρα του νερού και του γεγονότος ότι η λειψυδρία αποτελεί παγκόσμιο πρόβλημα, χρειάζεται μια κοινή και ολοκληρωμένη προσέγγιση σε παγκόσμια κλίμακα. Συνεπώς, η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΕΟΚΕ) ζητεί να εφαρμοστεί ευρέως η προσέγγιση πλέγματος ([1]), ενώ οι εμπειρίες και οι βέλτιστες πρακτικές των κρατών μελών, των επιχειρήσεων, των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών και των τοπικών κοινοτήτων πρέπει να ληφθούν πλήρως υπόψη κατά την ανάπτυξη και την εφαρμογή της γαλάζιας διπλωματίας.

1.2. Λόγω της αυξανόμενης παγκόσμιας λειψυδρίας, το νερό θεωρείται στρατηγικό στοιχείο ασφάλειας, το οποίο εξασφαλίζει προνομιούχα θέση στα κράτη που το ελέγχουν. Για τον σκοπό αυτό, η ΕΕ θα πρέπει να επικεντρώσει τις προσπάθειές της στη γαλάζια διπλωματία και να την ενσωματώσει στην εξωτερική της πολιτική και στις εξωτερικές σχέσεις της, συμπεριλαμβανομένων των πολιτικών γειτονίας, εμπορίου και ανάπτυξης. Στην έκθεση του Παγκόσμιου Οικονομικού φόρουμ σχετικά με τους παγκόσμιους κινδύνους, η λειψυδρία αναφέρεται ως μια από τις πλέον πιθανές και επιδραστικές απειλές. Ωστόσο, το νερό θα μπορούσε να καταστεί μέσο για την επίτευξη ειρήνης και ανάπτυξης. Απαιτείται, επομένως, αποφασιστική δράση στο πλαίσιο της γαλάζιας διπλωματίας.

1.3. Δεδομένου ότι η κλιματική αλλαγή έχει σημαντικό αντίκτυπο στην κατάσταση των υδάτων, η κλιματική διπλωματία και η γαλάζια διπλωματία συνδέονται στενά. Ταυτόχρονα με την προώθηση κυρίως της παγκόσμιας δράσης για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής, η ΕΕ πρέπει να επικεντρώσει τις προσπάθειές της στη συνεργασία για την αντιμετώπιση των συνεπειών της κλιματικής κρίσης, στο πλαίσιο της στρατηγικής της για την προσαρμογή. Η γαλάζια διπλωματία είναι επίσης άρρηκτα συνδεδεμένη με τη διπλωματία της ΕΕ στον τομέα της υγείας, δεδομένου ότι οι επαρκείς, προσβάσιμες και οικονομικά προσιτές υπηρεσίες ύδρευσης, αποχέτευσης και υγιεινής (WASH) αποτελούν επιτακτική ανάγκη για τη δημόσια υγεία και την ανθρώπινη ανάπτυξη.

1.4. Το νερό δεν είναι απλό εμπόρευμα, αλλά δημόσιο αγαθό ζωτικής σημασίας για την ανθρώπινη ζωή. Η ΕΕ θα πρέπει να στηρίξει την εύκολη και αδιάλειπτη πρόσβαση όλων των ανθρώπων παγκοσμίως σε οικονομικά προσιτό νερό και να διευκολύνει τη βιώσιμη διαχείριση των υδάτων και των λυμάτων μέσω της συνεργασίας στους τομείς των υποδομών, των τεχνολογιών και της εμπειρογνωσίας στο πλαίσιο των οικονομικών συμπράξεων και της αναπτυξιακής συνεργασίας. Η στρατηγική Global Gateway είναι, εν προκειμένω, εξαιρετικό εργαλείο ([2]), εάν ληφθούν επίσης υπόψη οι στόχοι της στρατηγικής για την ενίσχυση της ευρωπαϊκής οικονομικής ασφάλειας ([3]) και ιδίως η προτεραιότητά της όσον αφορά τις συμπράξεις και την περαιτέρω ενίσχυση της συνεργασίας με χώρες σε παγκόσμιο επίπεδο.

([1]) Η προσέγγιση πλέγματος καθιερώθηκε με το πλαίσιο δράσης για την πολιτική των υδάτων με ορίζοντα το 2030 της Ένωσης για τη Μεσόγειο.

([2]) Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής (ΕΟΚΕ) με θέμα «Global Gateway (Παγκόσμια Πύλη) (γνωμοδότηση πρωτοβουλίας) [JOIN(2021) 30 final] (ΕΕ C 323 της 26.8.2022, σ. 27).

([3]) JOIN(2023) 20 final Βρυξέλλες, 20.6.2023.

1.5. Η διάθεση της κατάλληλης, δημόσιας και ιδιωτικής, χρηματοδότησης για τη βελτίωση των υφιστάμενων εγκαταστάσεων και υποδομών, καθώς και για την κατασκευή νέων, αποτελεί θεμελιώδη προϋπόθεση για τη διεθνή εξασφάλιση δίκαιης πρόσβασης σε καθαρό νερό και αποχέτευση για το σύνολο του παγκόσμιου πληθυσμού. Η βελτίωση της διαχείρισης των υδάτων απαιτεί επενδύσεις στην έρευνα, την καινοτομία και την ανταλλαγή γνώσεων, καθώς και στην ανάπτυξη νέων και προηγμένων τεχνολογιών, συμπεριλαμβανομένων ψηφιακών λύσεων για το νερό. Απαιτεί επίσης τη βελτίωση των υποδομών για τον έλεγχο των πλημμυρών και τη διατήρηση των υδάτινων πόρων. Πρέπει επίσης να δοθεί μεγαλύτερη προσοχή στα διεθνή μέτρα που εγγυώνται την ασφάλεια των κρίσιμων υποδομών, συμπεριλαμβανομένης της ασφάλειας στον κυβερνοχώρο και της ασφάλειας από φυσικές καταστροφές και επιθέσεις, όπως κατέδειξαν οι πρόσφατες συγκρούσεις.

1.6. Η ΕΕ θα πρέπει να προωθήσει την ευαισθητοποίηση σχετικά με τον καίριο ρόλο των υδάτων και την καλύτερη κατανόηση των διασυνδέσεων μεταξύ των διαφόρων ρόλων των υδάτων και των αμοιβαίων εξαρτήσεων των διαφόρων παραγόντων. Θα πρέπει να συσταθεί Ευρωπαϊκό Κέντρο Υδάτων προκειμένου να συνδράμει τόσο τα κράτη μέλη όσο και άλλες χώρες που το έχουν ανάγκη, στην ευρωπαϊκή γειτονία και πέραν αυτής.

1.7. Το Ευρωπαϊκό Κέντρο Υδάτων θα πρέπει να αναδεικνύει περιπτώσεις στις οποίες η συνεργασία μεταξύ κρατών μελών της ΕΕ που μοιράζονται ποταμούς και λίμνες είναι υποδειγματική και να επισημαίνει άλλες στις οποίες η συνεργασία υπολείπεται του επιθυμητού επιπέδου, καθώς και να προτείνει εργαλεία πολιτικής για την προώθηση των στόχων πολιτικής της Γαλάζιας Συμφωνίας.

1.8. Η ΕΕ θα πρέπει επίσης να ενισχύσει και να διευκολύνει τα δίκτυα της γαλάζιας διπλωματίας, λαμβάνοντας υπόψη ότι η γαλάζια διπλωματία απαιτεί συνεργασία μεταξύ διαφόρων παραγόντων: εκπροσώπων κυβερνήσεων, αρχών αρμόδιων για τα ύδατα και υπηρεσιών ύδρευσης, της ακαδημαϊκής κοινότητας και ερευνητικών ιδρυμάτων, του ιδιωτικού τομέα, κοινωνικών εταίρων και οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών.

1.9. Η ΕΕ θα πρέπει να αναπτύξει ειδικά μέσα για την προώθηση της συνεργασίας και των κοινών πολιτικών διαχείρισης των υδάτων σε διασυνοριακές λίμνες και λεκάνες απορροής ποταμών, εντός και εκτός των συνόρων της ΕΕ.

1.10. Η ΕΕ θα πρέπει να εξετάσει το ενδεχόμενο συμπερίληψης της προστασίας των υγροτόπων και της βιοποικιλότητας ως ουσιώδους μέρους στη γαλάζια διπλωματία, η δε ΕΟΚΕ ζητεί την ενσωμάτωσή τους στις στρατηγικές προτεραιότητες της γαλάζιας διπλωματίας.

1.11. Η βιώσιμη διαχείριση των διασυνοριακών ποταμών, λιμνών και υγροτόπων της νοτιοανατολικής Ευρώπης θα πρέπει να αποκτήσει προτεραιότητα, λόγω της μεγάλης σημασίας της για την προστασία της ευρωπαϊκής βιοποικιλότητας.

1.12. Η ΕΟΚΕ υποστηρίζει ότι ένας από τους βασικούς στρατηγικούς στόχους της γαλάζιας διπλωματίας θα πρέπει να είναι η αναβάθμιση του πλαισίου της συνθήκης των Ηνωμένων Εθνών για ζητήματα που σχετίζονται με τα ύδατα, υπό το πρίσμα των πρόσφατων διεθνών εξελίξεων, της κλιματικής κρίσης και της κρίσης στον τομέα των υδάτων.

1.13. Αν και πρωταρχικός στόχος της γαλάζιας διπλωματίας είναι η αποτροπή εντάσεων και συγκρούσεων που σχετίζονται με τα ύδατα, υπάρχει προφανής ανάγκη να συμβάλει ταυτόχρονα και η ΕΕ στην επίλυση των συγκρούσεων. Η ΕΕ δεν έχει μόνο τη δυνατότητα να ενεργεί ως διαμεσολαβητής μεταξύ των μερών που εμπλέκονται σε συγκρούσεις, αλλά θα μπορούσε επίσης να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στη συνεργασία για την αποκατάσταση της ομαλότητας έπειτα από συγκρούσεις.

1.14. Η ΕΟΚΕ συνιστά τη λήψη πρόσθετων μέτρων για την πρόληψη της χρήσης του νερού ως όπλου, η οποία έχει παρατηρηθεί και πάλι στις πρόσφατες συγκρούσεις, με σοβαρότερη την κρίση στη Νόβα Καχόβκα, οι αρνητικές κοινωνικές, οικονομικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις της οποίας δεν έχουν ακόμη αναλυθεί.

1.15. Η ΕΟΚΕ υπογραμμίζει την ανάγκη να αξιοποιήσει ενεργά η ΕΕ το δυναμικό της για την επίτευξη ειρήνης και βιωσιμότητας, και να αποτελέσει κινητήρια δύναμη της καινοτομίας και της αλλαγής στις περιοχές της Μεσογείου, της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής, όπου τα διασυνοριακά ύδατα συχνά αποτελούν αντικείμενο διενέξεων που εντείνονται περαιτέρω από την κλιματική αλλαγή και την απερήμωση. Για τον σκοπό αυτό, θα πρέπει να επικροτηθούν οι εργασίες της Ένωσης για τη Μεσόγειο και της ομάδας εμπειρογνωμόνων της για τα ύδατα, και να αναπτυχθούν στενότερη συνεργασία και συνέργειες.

1.16. Η ΕΟΚΕ επικροτεί τις οικειοθελείς δεσμεύσεις που ανέλαβε η ΕΕ κατά τη διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το νερό και καλεί την ΕΕ να αξιοποιήσει περαιτέρω τα υφιστάμενα μέσα πολιτικής της προκειμένου να αναζητήσει αποτελεσματικές και αποδοτικές λύσεις μακροπρόθεσμα.

1.17. Μια μακροπεριφερειακή στρατηγική σε μεσογειακό επίπεδο θα μπορούσε πράγματι να ενισχύσει τη συνοχή στη λεκάνη της Μεσογείου, με βάση τις αρχές της σταδιακής και οικειοθελούς προσέγγισης, της κοινής πολυεπίπεδης διακυβέρνησης και της μεταβλητής γεωμετρίας, σύμφωνα με τις ανάγκες και τις εδαφικές ιδιαιτερότητες. Συμπληρωματικά προς τα πλαίσια, τις πρωτοβουλίες και τα προγράμματα που εφαρμόζονται ήδη στην περιοχή, μια γενική μακροπεριφερειακή στρατηγική θα συνέβαλε στη βελτίωση της συνοχής και της ενοποίησης των δράσεων που έχουν ήδη τεθεί σε εφαρμογή, προωθώντας παράλληλα τη συμπληρωματικότητα, την ορθολογικότερη χρήση των πόρων και την αποτελεσματική από κοινού προσπάθεια εξεύρεσης κοινού εδάφους προκειμένου να επιτευχθεί οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική συνοχή, και να δοθούν λύσεις στις κοινές προκλήσεις.

1.18. Η γαλάζια διπλωματία θα πρέπει να αναπτύξει στρατηγικές προτεραιότητες στις περιοχές όπου υπάρχει μεγάλη καταπόνηση των υδάτινων πόρων και στις οποίες εκδηλώνονται συχνά συγκρούσεις που σχετίζονται με τα ύδατα, όπως οι περιοχές της Μεσογείου, της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής, όπου τόσο τα κράτη μέλη της ΕΕ όσο και τα κράτη εκτός ΕΕ αντιμετωπίζουν πρωτοφανείς προκλήσεις που σχετίζονται με τα ύδατα. Είναι αναγκαίο η Γαλάζια Συμφωνία να αναπτύξει μια σαφή μεσογειακή διάσταση και να δώσει έμφαση στην κατάσταση των υδάτων στην περιοχή της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής, λόγω της οξείας καταπόνησης των υδάτινων πόρων.

1.19. Η γαλάζια διπλωματία θα πρέπει επίσης, αφενός, να επιδείξει ιδιαίτερη προσοχή στην κατάσταση που επικρατεί στην υποσαχάρια Αφρική, ιδίως στις γειτονικές περιοχές του Σαχέλ, στο Κέρας της Αφρικής, στις διασυνοριακές λεκάνες απορροής των ποταμών Νείλου, Νίγηρα και Κονγκό, καθώς και στις διασυνοριακές λεκάνες των Μεγάλων Λιμνών και της λίμνης Τσαντ, και, αφετέρου, να αναπτύξει προορατικά εργαλεία για την αποτροπή αύξησης των μεταναστευτικών ροών προς την Ευρωπαϊκή Ένωση λόγω της κρίσης στον τομέα των υδάτων.

2. **Γενικές παρατηρήσεις**

2.1. Το νερό έχει γίνει πλέον ο πολυτιμότερος από όλους τους φυσικούς πόρους. Η παγκόσμια λειψυδρία αποτελεί σοβαρή πρόκληση για τη συνέχεια της ανθρώπινης ανάπτυξης και για την επίτευξη διαφόρων στόχων βιώσιμης ανάπτυξης (ΣΒΑ) των Ηνωμένων Εθνών. Παρά το γεγονός ότι τα τρία τέταρτα του πλανήτη μας αποτελούνται από νερό, το μεγαλύτερο μέρος των άφθονων υδάτων της Γης δεν είναι χρησιμοποιήσιμο, και μόνο το 2,5 % αντιστοιχεί σε γλυκά ύδατα, εκ των οποίων λιγότερο από το 1 % είναι εύκολα προσβάσιμα. Επιπλέον, στα συστήματα γλυκών υδάτων παρατηρείται συνεχής μείωση όσον αφορά τόσο την ποιότητα όσο και την ποσότητα.

2.2. Η ΕΟΚΕ έχει δηλώσει ότι το νερό δεν είναι απλώς εμπόρευμα, αλλά απαραίτητο δημόσιο αγαθό για την ανθρώπινη ζωή. Η εύκολη και οικονομικά προσιτή πρόσβαση στην ύδρευση, την αποχέτευση και την υγιεινή για όλους αποτελεί επιτακτική ανάγκη για τη δημόσια υγεία και την ανθρώπινη ανάπτυξη. Το 2010, η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών αναγνώρισε ρητά το ανθρώπινο δικαίωμα στην ύδρευση και την αποχέτευση, τα δε ψηφίσματα του Συμβουλίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (43/32) που εγκρίθηκαν το 2020 διασφαλίζουν το δικαίωμα πρόσβασης σε νερό κατά τη διάρκεια συγκρούσεων, όπως στην περίπτωση της σύγκρουσης μεταξύ Παλαιστίνης και Ισραήλ. Ωστόσο, περίπου 2,2 δισεκατομμύρια άνθρωποι παγκοσμίως δεν έχουν επί του παρόντος πρόσβαση σε πόσιμο νερό και σε βασικές υπηρεσίες ύδρευσης, ενώ πάνω από το ήμισυ του παγκόσμιου πληθυσμού δεν έχει πρόσβαση σε ασφαλή αποχέτευση.

2.3. Σήμερα, το 30 % των υπόγειων υδάτων παγκοσμίως έχει αρχίσει να εξαντλείται και υπάρχει αυξανόμενη ανησυχία για την ποιότητα των υπόγειων υδάτων. Περίπου 3,6 δισεκατομμύρια άνθρωποι έχουν ανεπαρκή πρόσβαση στο νερό τουλάχιστον έναν μήνα τον χρόνο και ο αριθμός αυτός αναμένεται να αυξηθεί σε πάνω από 5 δισεκατομμύρια έως το 2050. Αναμένεται επίσης αύξηση της ζήτησης νερού κατά 55 % έως το 2050, ενώ περίπου το 1/3 του παγκόσμιου πληθυσμού δεν θα έχει πρόσβαση σε ποιοτικό πόσιμο νερό.

2.4. Σύμφωνα με τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Περιβάλλοντος, καταπόνηση των υδάτινων πόρων εκδηλώνεται όταν η ζήτηση για νερό υπερβαίνει τη διαθέσιμη ποσότητα κατά τη διάρκεια μιας συγκεκριμένης περιόδου ή όταν η κακή ποιότητα του νερού περιορίζει τη χρήση του. Καθώς ο παγκόσμιος πληθυσμός συνεχίζει να αυξάνεται και το νερό γίνεται όλο και περισσότερο δυσεύρετο, η γεωπολιτική αστάθεια και οι συγκρούσεις που σχετίζονται με το νερό σε ολόκληρο τον κόσμο δεν είναι δύσκολο να προβλεφθούν.

2.5. Υπάρχει επίσης έντονη έμφυλη και κοινωνική διάσταση στα ζητήματα WASH. Χωρίς ασφαλή διαχείριση των υπηρεσιών WASH, οι γυναίκες, τα κορίτσια και τα παιδιά είναι περισσότερο ευάλωτα στην κακοποίηση, τις επιθέσεις και τις ασθένειες, με αποτέλεσμα να επηρεάζεται η δυνατότητά τους να σπουδάζουν, να εργάζονται και να ζουν με αξιοπρέπεια. Αναγνωρίζεται ευρέως ότι οι γυναίκες και τα κορίτσια πλήττονται δυσανάλογα από την έλλειψη υπηρεσιών WASH, ωστόσο, οι απόψεις και οι ανάγκες τους συχνά απουσιάζουν κατά τον σχεδιασμό και την εφαρμογή των πολιτικών, με συνέπεια να παγιώνεται η συνεχιζόμενη περιθωριοποίησή τους.

2.6. Οι υπηρεσίες WASH πρέπει να είναι περισσότερο συμπεριληπτικές σε παγκόσμιο επίπεδο, μεταξύ άλλων όσον αφορά την προσβασιμότητα για τα άτομα με αναπηρία. Τα κοινωνικά και φυσικά εμπόδια μπορούν να υπονομεύσουν την υγεία και την αξιοπρέπεια των ατόμων με αναπηρία, και η έλλειψη κατάλληλων εγκαταστάσεων μπορεί να επηρεάσει περαιτέρω τις σχέσεις, τη φοίτηση στο σχολείο και την απασχόληση. Αυτό ισχύει και για άλλες ευάλωτες ομάδες.

2.7. Ως εγκάρσιος πόρος, το γλυκό νερό είναι επίσης απαραίτητο σε ένα ευρύ φάσμα οικονομικών τομέων, όπως η γεωργία, οι κλάδοι της βιομηχανίας, ο τουρισμός, η ενέργεια και οι μεταφορές. Ως εκ τούτου, το νερό συμβάλλει σημαντικά στη δημιουργία πλούτου και θέσεων εργασίας. Οι περιφέρειες που πλήττονται περισσότερο από τη λειψυδρία ενδέχεται να δουν τους ρυθμούς ανάπτυξής τους να μειώνονται έως και κατά 6 % του ΑΕγχΠ έως το 2050.

2.8. Η καταπόνηση των υδάτινων πόρων απειλεί την ανθεκτικότητα ορισμένων περιοχών του κόσμου, τροφοδοτεί τις ανισότητες και εγείρει ανησυχίες όσον αφορά την επισιτιστική ασφάλεια. Η καταπόνηση των υδάτινων πόρων και η απερήμωση συχνά οδηγούν στην ασφαλειοποίηση της ύδρευσης. Η άνιση πρόσβαση σε νερό τροφοδοτεί την κοινωνική αστάθεια και, κατά συνέπεια, επιφέρει τοπικές και διεθνείς συγκρούσεις και εντάσεις. Για άλλη μια φορά, οι φτωχότεροι θα είναι εκείνοι που θα πληγούν περισσότερο από την καταπόνηση των υδάτινων πόρων και την απερήμωση. Από το 2010, έχουν ανακύψει περισσότερες από 466 συγκρούσεις παγκοσμίως για τον έλεγχο των υδάτων, οι περισσότερες εκ των οποίων στην Αφρική και τη Μέση Ανατολή. Το φαινόμενο αυτό μπορεί επίσης να οδηγήσει σε πόλεμο και να ενισχύσει τα μεταναστευτικά κύματα προς τον Βορρά, ιδίως προς την Ευρωπαϊκή Ένωση.

2.9. Η κλιματική αλλαγή αυξάνει επίσης τη συχνότητα, την ένταση, την έκταση και τη διάρκεια των ξηρασιών σε πολλά μέρη του κόσμου. Σύμφωνα με τις προβλέψεις, οι ξηρασίες ενδέχεται να επηρεάσουν πάνω από τα τρία τέταρτα του παγκόσμιου πληθυσμού έως το 2050 ([4]). Διάφορες εκθέσεις των Ηνωμένων Εθνών εκτιμούν ότι, έως το 2050, ένας συνδυασμός προβλημάτων και συγκρούσεων που σχετίζονται με το νερό και το κλίμα θα αναγκάσει περίπου ένα δισεκατομμύριο ανθρώπους να μεταναστεύσουν. Ειδικά στις χώρες του Νότου, η πρόσβαση σε νερό είναι πολύ περιορισμένη. Αυτό θα αυξήσει περαιτέρω τον εκτοπισμό και τη μετανάστευση προς τον Βορρά. Ως εκ τούτου, προκειμένου να αναχαιτιστούν αυτές οι εξελίξεις, η ΕΟΚΕ ζητεί να αντιμετωπιστούν τα βαθύτερα αίτιά τους (συμπεριλαμβανομένης της λειψυδρίας), αντί να ληφθούν μέτρα κατά των ίδιων των προσφύγων.

2.10. Οι συγκρούσεις συχνά συνδέονται με κάποια εκτροπή για αρδευτικούς ή βιομηχανικούς σκοπούς, με τη διαχείριση της λειψυδρίας και των πλημμυρών, τη ρύπανση ή τη ναυσιπλοΐα. Ωστόσο, η καταπόνηση των υδάτινων πόρων που προκαλείται από ακραία φαινόμενα και η αυξανόμενη λειψυδρία έχουν ήδη οδηγήσει σε συγκρούσεις για την πρόσβαση σε νερό και τον έλεγχο των υδάτινων πόρων σε ολόκληρο τον κόσμο. Η κλιματική κρίση θα επιδεινώσει την κατάσταση αυτή. Σε πολλές περιπτώσεις, δεδομένου ότι τα διασυνοριακά ύδατα αποτελούν το 60 % των παγκόσμιων ροών γλυκού νερού και 153 χώρες έχουν εδάφη τουλάχιστον σε έναν διασυνοριακό ποταμό ή σε μία διασυνοριακή λιμναία λεκάνη, στις συγκρούσεις ή τις διενέξεις εμπλέκονται δύο ή περισσότερες χώρες. Η ΕΟΚΕ ζητεί, ως εκ τούτου, να ληφθούν μέτρα για την αντιμετώπιση της λειψυδρίας σε παγκόσμιο επίπεδο και για την πρόληψη των συγκρούσεων.

2.11. Το νερό χρησιμοποιείται ολοένα και περισσότερο ως όπλο από τα αντιμαχόμενα μέρη, ιδίως στη Μέση Ανατολή. Ο εμφύλιος πόλεμος στη Συρία αποτελεί αρνητικό παράδειγμα αυτού του φαινομένου. Η συριακή κυβέρνηση έχει διακόψει την παροχή νερού σε εκατομμύρια αμάχους, το ISIS έχει συχνά στερήσει το νερό από κοινότητες που βρίσκονται υπό τον έλεγχό του και η Τουρκία έχει κατηγορηθεί ότι έπαυσε τη λειτουργία του υδραγωγείου Alouk. Τον Ιανουάριο του 2022, η Ρωσία βομβάρδισε ένα υδραγωγείο στο Ιντλίμπ ([5]).

2.12. Όπως, δυστυχώς, έχει παρατηρηθεί κατά την πρόσφατη ρωσική εισβολή στην Ουκρανία, η κατακράτηση ή η μόλυνση των υδάτων χρησιμοποιείται ως πολεμικό όπλο ([6]). Στη Μαριούπολη, οι ρωσικές ένοπλες δυνάμεις απέκοψαν εσκεμμένα την πρόσβαση του ουκρανικού πληθυσμού σε πόσιμο νερό, χρησιμοποιώντας την απειλή της αφυδάτωσης προκειμένου να αναγκάσουν τον πληθυσμό να παραδοθεί και να τον εμποδίσουν να καλύψει τις πλέον βασικές του ανάγκες. Η καταστροφή του φράγματος στη Νόβα Καχόβκα επιδείνωσε περαιτέρω τη συνολική κρίση.

## 3. **Δράση και μέτρα πολιτικής στο πλαίσιο της γαλάζιας διπλωματίας**

3.1. Η λειψυδρία, καθώς και οι εξ αυτής προκύπτουσες εντάσεις και η χρήση του νερού ως όπλου συνιστούν διογκούμενη απειλή για τη διεθνή ειρήνη και σταθερότητα. Ωστόσο, το νερό θα μπορούσε να καταστεί μέσο για την επίτευξη ειρήνης και ανάπτυξης. Απαιτείται, επομένως, συγκεκριμένη δράση στο πεδίο της γαλάζιας διπλωματίας.

3.2. Η γαλάζια διπλωματία (γνωστή και ως διπλωματία στον τομέα των υδάτων ή υδροδιπλωματία) περιγράφεται ως μια δυναμική και πολιτικά προσανατολισμένη διαδικασία που αποσκοπεί στην πρόληψη, τον μετριασμό και την επίλυση των εντάσεων που σχετίζονται με το νερό σε κοινά ύδατα, μέσω της ταυτόχρονης χρήσης διπλωματικών εργαλείων, τεχνογνωσίας σχετικής με το νερό και μηχανισμών συνεργασίας σε πολλαπλά πεδία διπλωματίας ([7]).

([4]) https://www.un.org/en/observances/desertification-day
([5]) https://syriaaccountability.org/too-little-water-too-much-war-wheat-shortages-in-syria/
([6]) https://www.unicef.org/press-releases/14-million-people-without-running-water-across-war-affected-eastern-ukraine
([7]) Keskinen κ.ά. 2021, https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0022169421007873.

3.3. Οι προκλήσεις όσον αφορά τα ύδατα αναδεικνύουν τη σημασία των διεθνών δομών διακυβέρνησης για τη διαχείριση των υδάτινων πόρων και την αποτροπή εντάσεων που σχετίζονται με τα ύδατα. Η πρόσφατη διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το νερό το 2023 ([8]) αποτέλεσε σπάνια ευκαιρία για κινητοποίηση όλων των ενδιαφερόμενων μερών και για ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με τις βέλτιστες πρακτικές και τις δράσεις που έχουν ήδη αναληφθεί, καθώς και σχετικά με την οικειοθελή δέσμευση για περαιτέρω δράση ([9]). Η ΕΟΚΕ θεωρεί σημαντικό να εξασφαλιστεί η συνεχής παγκόσμια συνεργασία επί του θέματος και η δέουσα υλοποίηση των στόχων που έχουν τεθεί μέχρι σήμερα. Ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει επίσης να δοθεί στην ανάπτυξη περιφερειακών δομών διακυβέρνησης εστιασμένων στις διασυνοριακές λεκάνες ποταμών και λιμνών.

3.4. Η σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για την προστασία και τη χρήση των διασυνοριακών υδατορευμάτων και των διεθνών λιμνών (σύμβαση για τα ύδατα) ([10]), που εγκρίθηκε στο Ελσίνκι το 1992, και η σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών του 1997 για το δίκαιο των χρήσεων των διεθνών υδατορευμάτων πλην εκείνων που αφορούν τη ναυσιπλοΐα ([11]), αποτελούν μοναδικές διεθνείς νομικές πράξεις που έχουν τον σημαντικό στόχο να διασφαλίσουν τη βιώσιμη χρήση των διασυνοριακών υδάτινων πόρων μέσω της συνεργασίας. Επιπλέον, άλλες διεθνείς συμφωνίες, όπως το πρωτόκολλο σχετικά με τα ύδατα και την υγεία ([12]) και η πρόσφατα συναφθείσα συμφωνία των Ηνωμένων Εθνών για την προστασία των ωκεανών, αποτελούν σημαντικά μέσα που πρέπει να εφαρμοστούν πλήρως και ταχέως.

3.5. Η συμφωνία του Παρισιού για την κλιματική αλλαγή και το θεματολόγιο του 2030 για τη βιώσιμη ανάπτυξη παρέχουν πολύτιμες κατευθυντήριες γραμμές για το πώς μπορεί να αναπτυχθεί η γαλάζια διπλωματία σε παγκόσμιο επίπεδο. Ειδικότερα, ο ΣΒΑ 6 επικεντρώνεται στο καθαρό νερό και την αποχέτευση και περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, επιμέρους στόχους που αφορούν τη διασυνοριακή διαχείριση των υδάτων και τη διεθνή συνεργασία. Υπό το πρίσμα της επείγουσας ανάγκης για έγκαιρη υλοποίηση του ΣΒΑ 6, των επιμέρους στόχων του και, γενικότερα, της συμφωνίας του Παρισιού, τόσο η Global Gateway όσο και ο Μηχανισμός Γειτονίας, Ανάπτυξης και Διεθνούς Συνεργασίας (ΜΓΑΔΣ) — Παγκόσμια Ευρώπη θα μπορούσαν να αποτελέσουν, εν προκειμένω, συγκεκριμένα και αποτελεσματικά μέσα.

3.6. Η αποτροπή των προβλημάτων και των εντάσεων που σχετίζονται με τα ύδατα θα πρέπει να θεωρείται ως η σημαντικότερη δράση της γαλάζιας διπλωματίας. Για τον σκοπό αυτό, η ΕΕ θα πρέπει να συμβάλει στη βιώσιμη διαχείριση των υδάτινων πόρων σε παγκόσμια κλίμακα. Η διαχείριση των υδάτων και ο ρόλος της ολοκληρωμένης διαχείρισης των υδάτινων πόρων (ΟΔΥΠ) αναγνωρίζονται ως βασικές διαδικασίες για τη συντονισμένη ανάπτυξη και τη βιώσιμη διαχείριση των υδάτων, των γαιών και των συναφών πόρων.

3.7. Αποτελεί επίσης επιτακτική ανάγκη να αναπτυχθούν διεθνείς πολιτικές για την προώθηση της φειδωλής και αποδοτικής χρήσης του νερού σε όλους τους τομείς της οικονομίας και της κοινωνίας, για τη μείωση της ρύπανσης των υπόγειων και των επιφανειακών υδάτων, καθώς και για την αποκατάσταση των μολυσμένων και υποβαθμισμένων υδάτων.

3.8. Όσον αφορά τις διασυνδέσεις του κλίματος με το νερό, το έργο του Παγκόσμιου Μετεωρολογικού Οργανισμού έχει μεγάλη σημασία και αξία, δεδομένου ότι οργανώνει, προωθεί και επισπεύδει σημαντικά έργα περιφερειακής συνεργασίας, π.χ. παρακολούθηση και διαχείριση δεδομένων, διαχείριση των συστημάτων έγκαιρης προειδοποίησης και ανάλυση των κλιματικών αλλαγών και των επιπτώσεών τους στα ύδατα, τα οποία αποτελούν όλα σημαντικά συστατικά της γαλάζιας διπλωματίας.

3.9. Οι υδάτινοι πόροι συνδέονται επίσης με την προστασία της βιοποικιλότητας. Το νερό είναι απαραίτητο για τη διατήρηση των φυσικών διαδικασιών και τη διαφύλαξη ακμαίων και υγιών οικοσυστημάτων, ενώ παράλληλα τα υγιή εδάφη και οικοσυστήματα προσφέρουν φυσική μακροχρόνια αποθήκευση του γλυκού νερού. Η βελτιωμένη διαχείριση και αποκατάσταση των χερσαίων και υδάτινων συστημάτων παρέχει λύσεις βιώσιμης διαχείρισης των υδάτων και μπορεί να αναπτυχθεί γρήγορα, με σχετικά χαμηλό κόστος και περιορισμένες τεχνολογικές απαιτήσεις.

3.10. Επιπλέον, η γαλάζια διπλωματία είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τη διπλωματία της ΕΕ στον τομέα της υγείας, δεδομένου ότι οι επαρκείς υπηρεσίες WASH αποτελούν απαραίτητη προϋπόθεση για τη δημόσια υγεία. Δεδομένου ότι το νερό αποτελεί δημόσιο αγαθό, η εξασφάλιση επαρκών δημόσιων υποδομών και εγκαταστάσεων είναι ζωτικής σημασίας προκειμένου να καταστεί δυνατή η άνετη πρόσβαση σε καθαρό, ασφαλές και οικονομικά προσιτό νερό για όλους. Θα πρέπει επίσης να επιδειχθεί η δέουσα προσοχή στην ορθή διαχείριση των λυμάτων.

3.11. Για τον σκοπό αυτό, η ΕΕ θα πρέπει να στηρίξει την πρόσβαση όλων των ανθρώπων παγκοσμίως σε οικονομικά προσιτό νερό και να διευκολύνει τη βιώσιμη διαχείριση των υδάτων μέσω της συνεργασίας στους τομείς των υποδομών, των τεχνολογιών και της εμπειρογνωσίας στο πλαίσιο των οικονομικών συμπράξεων και της αναπτυξιακής συνεργασίας. Η στρατηγική Global Gateway είναι, εν προκειμένω, εξαιρετικό εργαλείο ([13]).

([8]) https://sdgs.un.org/conferences/water2023
([9]) https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7443-2023-INIT/en/pdf
([10]) https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=XXVII-5&chapter=27&clang=_en
([11]) https://unece.org/environment-policy/water/un-watercourses-convention
([12]) https://unece.org/environment-policy/water/protocol-on-water-and-health/about-the-protocol/introduction
([13]) https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/stronger-europe-world/global-gateway_el

3.12. Η διάθεση της κατάλληλης χρηματοδότησης για τη βελτίωση των υφιστάμενων εγκαταστάσεων και υποδομών και, κατά περίπτωση, για την κατασκευή νέων, αποτελεί θεμελιώδη προϋπόθεση για την εξασφάλιση δίκαιης πρόσβασης σε καθαρό νερό στο σύνολο του παγκόσμιου πληθυσμού. Τόσο η δημόσια όσο και η ιδιωτική χρηματοδότηση (συμπεριλαμβανομένων των κονδυλίων της ΕΕ και του ΜΑΑ, καθώς και της χρηματοδότησης από την ΕΤΕπ και την ΕΤΑΑ) είναι απαραίτητες για μακροπρόθεσμες επενδύσεις στη διαχείριση και στις υποδομές των υδάτων. Μέσω της Ευρωπαϊκής Νότιας Γειτονίας της, η ΕΕ συμμετέχει σε δράσεις που σχετίζονται με τα ύδατα και συμβάλλουν στην κινητοποίηση χρηματοδότησης για τη διαχείριση των υδάτων, την αποδοτική χρήση του νερού, την αποχέτευση και την επαναχρησιμοποίηση των λυμάτων, την απορρύπανση (ιδίως για τη ρύπανση από πλαστικά) και την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή.

3.13. Οι νέες τεχνολογίες έχουν τη δυνατότητα να αποφέρουν σημαντικά αποτελέσματα στον τομέα των υδάτων. Η βελτίωση της διαχείρισης των υδάτων απαιτεί έρευνα και καινοτομία, ανταλλαγή δεδομένων και γνώσεων, εξακολουθώντας παράλληλα να στηρίζει τη μετάβαση σε ψηφιακές λύσεις για τα ύδατα. Η ΕΕ έχει δεσμευτεί να στηρίξει την έρευνα στον τομέα των υδάτων, συμπεριλαμβανομένης της διεθνούς συνεργασίας στον τομέα της έρευνας και καινοτομίας, όπως στην περίπτωση της εταιρικής σχέσης στον τομέα της έρευνας και της καινοτομίας στην περιοχή της Μεσογείου (PRIMA) (διαθεσιμότητα νερού για τη γεωργία) με χρηματοδότηση ύψους 494 εκατ. ευρώ για την περίοδο 2018-2024.

3.14. Η ΕΕ θα πρέπει επίσης να ενισχύσει την ευαισθητοποίηση σχετικά με τον καίριο ρόλο του νερού στη δημιουργία οικονομικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά βιώσιμης ανάπτυξης. Ειδικότερα, χρειάζεται καλύτερη κατανόηση των διασυνδέσεων μεταξύ των διαφόρων ρόλων των υδάτων και των αμοιβαίων εξαρτήσεων των διαφόρων παραγόντων. Το πλέγμα νερού-ενέργειας-τροφής είναι μια τυπική διασύνδεση που θα πρέπει να αξιολογείται στο σύνολό της. Από την άλλη πλευρά, η ΕΕ θα μπορούσε να συμβάλει στον εντοπισμό των κινδύνων που σχετίζονται με τα ύδατα, καθώς και των εντάσεων μεταξύ των διαφόρων παραγόντων.

3.15. Εκτός από την ευαισθητοποίηση, η ΕΕ μπορεί να στηρίξει την κατάρτιση και τη βελτίωση των τεχνικών και διαχειριστικών ικανοτήτων των οργανισμών που δραστηριοποιούνται στον τομέα των υδάτων και της διακυβέρνησης των υδάτων εν γένει. Η ΕΕ θα μπορούσε επίσης να αναλάβει πιο ενεργό ρόλο στην ενίσχυση και τη διευκόλυνση των δικτύων της γαλάζιας διπλωματίας, εφόσον αυτή απαιτεί συνεργασία μεταξύ διαφόρων παραγόντων, όπως εκπροσώπων κυβερνήσεων, αρχών αρμόδιων για τα ύδατα και υπηρεσιών ύδρευσης, της ακαδημαϊκής κοινότητας και ερευνητικών ιδρυμάτων, του ιδιωτικού τομέα, κοινωνικών εταίρων και οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, αξιοποιώντας επίσης το δυναμικό των γυναικείων παραγόντων.

3.16. Η κοινωνία των πολιτών διαδραματίζει καίριο ρόλο στην προώθηση νέων μέσων, προγραμμάτων ή στρατηγικών για θέματα που αφορούν τα ύδατα. Πρωτοβουλίες όπως η «Right2Water» (Δικαίωμα στο νερό), η πρώτη Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία Πολιτών που εστίασε στο νερό ως εργαλείο για τα ανθρώπινα δικαιώματα και την εξωτερική πολιτική ([14]), καταδεικνύουν την αξία της κινητοποίησης των πολιτών. Το ευρωπαϊκό σύμφωνο για το κλίμα έχει ως στόχο να αποτελέσει ενεργό χώρο ανταλλαγής πληροφοριών, συζήτησης και ανάληψης δράσης για την αντιμετώπιση της κλιματικής κρίσης, με τη συμμετοχή των πολιτών, των οργανώσεών τους και των επιχειρήσεων.

3.17. Όσον αφορά την προώθηση της γαλάζιας διπλωματίας κατά την εφαρμογή των εμπορικών συμφωνιών που συνάπτονται από την ΕΕ και τρίτα μέρη, οι εσωτερικές συμβουλευτικές ομάδες (ΕΣΟ) της ΕΟΚΕ περιλαμβάνουν πολύτιμα εργαλεία διότι συγκεντρώνουν επιχειρηματικές, συνδικαλιστικές και περιβαλλοντικές οργανώσεις.

3.18. Η ΕΟΚΕ επισημαίνει ότι το νερό αποτελεί δημόσιο αγαθό και, ως εκ τούτου, θα πρέπει να είναι προσβάσιμο σε όλους σε προσιτή τιμή. Καθώς η λειψυδρία αυξάνεται, το νερό αντιμετωπίζεται με μια εμπορική προσέγγιση. Ενώ μια τέτοια προσέγγιση θα μπορούσε να προσφέρει ορισμένα πλεονεκτήματα όσον αφορά την ανακατανομή του σπάνιου αυτού πόρου, θα πρέπει να ληφθούν μέτρα για την εξασφάλιση της αυτάρκειας όλων των περιφερειών, με χρήση εμπορικών συμφωνιών και διαπραγματεύσεων, και με συνεκτίμηση του γεγονότος ότι το νερό είναι δημόσιο αγαθό και όχι απλό εμπόρευμα και, εφόσον αναγκαίο, με τη θέσπιση κανονισμών σε διαβούλευση με τα ενδιαφερόμενα μέρη.

3.19. Πέρα από τις υφιστάμενες διεθνείς συμβάσεις για τα ύδατα και τους στόχους βιώσιμης ανάπτυξης, υπάρχουν πολυάριθμα διμερή, περιφερειακά και παγκόσμια όργανα, μέσα και διαδικασίες στο πλαίσιο των οποίων η ΕΕ μπορεί να συμβάλει στη διπλωματία στον τομέα των υδάτων.

3.20. Οι διασυνοριακοί ποταμοί στην Ευρώπη εγείρουν διάφορα ζητήματα σχετικά με τη ρύπανση των υδάτων και την από κοινού εκμετάλλευσή τους, τα οποία χρήζουν αντιμετώπισης. Όπως απέδειξαν οι περιπτώσεις της Επιτροπής του Δούναβη, της Κεντρικής Επιτροπής για τη Ναυσιπλοΐα στον Ρήνο (CCNR), της Διεθνούς Επιτροπής για τη λεκάνη απορροής του ποταμού Σάβου και της Επιτροπής του Μοζέλα, υπάρχει πληθώρα ευρωπαϊκών εμπειριών σχετικά με τους ποταμούς, οι οποίες θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν στις δραστηριότητες γαλάζιας διπλωματίας της ΕΕ.

([14]) https://right2water.eu/

3.21. Με βάση την ευρωπαϊκή εμπειρία, την επιστημονική γνώση και τους πόρους στον τομέα της ύδρευσης και της αποχέτευσης, στο πλαίσιο των ενεργών προσπαθειών άσκησης γαλάζιας διπλωματίας της ΕΕ, θα πρέπει να συσταθεί ένα Ευρωπαϊκό Κέντρο Υδάτων, το οποίο θα υπάγεται απευθείας στη ΓΔ ENV και την ΕΥΕΔ, προκειμένου να βοηθήσει τόσο τα κράτη μέλη όσο και άλλες χώρες να αντιμετωπίσουν ζητήματα που σχετίζονται με το νερό στην ευρωπαϊκή γειτονία και πέραν αυτής.

3.22. Η ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με τις πρακτικές και τις εμπειρίες της γαλάζιας διπλωματίας των κρατών μελών αποτελεί σημαντικό μέσο ενίσχυσης της επιρροής της ΕΕ. Για παράδειγμα, η Φινλανδία έχει δρομολογήσει ένα έργο με τίτλο «Συνεργασία και ειρήνη για το νερό — Η φινλανδική υδάτινη οδός» ([15]), το οποίο αποσκοπεί στην ενίσχυση της συνεργασίας της φινλανδικής διπλωματίας στον τομέα των υδάτων διεθνώς, στη βελτίωση των διεθνών διασυνοριακών συμφωνιών και της εφαρμογής τους, στον προσδιορισμό και την κάλυψη των αναγκών κατάρτισης και ανάπτυξης ικανοτήτων όσον αφορά τη διπλωματία στον τομέα των υδάτων, καθώς και στην εμβάθυνση της συνεργασίας μεταξύ εμπειρογνωμόνων στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής και της πολιτικής ασφάλειας, της ειρηνευτικής διαμεσολάβησης και των υδάτων.

4. **Περιοχή της Μεσογείου, της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής**

4.1. Στη Μεσόγειο η θερμοκρασία αυξάνεται κατά 20 % ταχύτερα από τον παγκόσμιο μέσο όρο και ήδη η εν λόγω περιοχή αντιμετωπίζει μείζονες προκλήσεις που σχετίζονται με την καταπόνηση των υδάτινων πόρων. Υπάρχουν εκτενή στοιχεία που καταδεικνύουν ότι η κλιματική αλλαγή θα επηρεάσει τη Μεσόγειο με διάφορους τρόπους, ότι ο αλιευτικός κλάδος και η βιοποικιλότητα θα απειληθούν από χωροκατακτητικά είδη, ότι η περιοχή αυτή θα γίνει ξηρότερη και θερμότερη, καθώς και ότι η ένταση των ακραίων φαινομένων και των ξηρασιών θα επιταθεί. Τα μεσογειακά κράτη μέλη της ΕΕ απειλούνται όλο και περισσότερο από την απερήμωση, η οποία πλήττει κυρίως τις παράκτιες και τις νησιωτικές περιοχές.

4.2. Παρά τις σημαντικές υποπεριφερειακές διαφορές, ολόκληρη η περιοχή της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής αντιμετωπίζει παρόμοιες προκλήσεις. Οι παράγοντες που ευθύνονται για τους κινδύνους όσον αφορά τα ύδατα στις χώρες αυτές είναι, μεταξύ άλλων, η αύξηση του πληθυσμού και της ζήτησης νερού, η κλιματική αλλαγή και τα παρωχημένα συστήματα διαχείρισης των υδάτων. Επιπλέον, η πλημμελής διακυβέρνηση, η διαφθορά και οι επαναλαμβανόμενες συγκρούσεις καθιστούν σχεδόν αδύνατη την εφαρμογή αντιμέτρων.

4.3. Εκτεταμένες περιοχές της υποσαχάριας Αφρικής αντιμετωπίζουν σημαντικές προκλήσεις που σχετίζονται με την καταπόνηση των υδάτινων πόρων. Η έλλειψη διεθνούς αντίδρασης είναι πιθανό να οδηγήσει σε μεταναστευτικά κύματα, καθώς και σε ενδοκρατικές και διεθνείς συγκρούσεις.

4.4. Δεδομένου ότι πολλοί κλάδοι χρειάζονται νερό ώστε να είναι παραγωγικοί, π.χ. γεωργία και ενέργεια, η λειψυδρία μπορεί να θέσει σε κίνδυνο ολόκληρους οικονομικούς τομείς των κρατών της Μεσογείου, της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής οι οποίοι συνεισφέρουν σημαντικά στο ΑΕγχΠ. Η ΕΟΚΕ τονίζει ότι οι εν λόγω κλάδοι πρέπει να εντείνουν τις προσπάθειές τους για τη βελτίωση της αποδοτικής χρήσης του νερού και της επαναχρησιμοποίησής του στον μέγιστο δυνατό βαθμό.

4.5. Η ανεξέλεγκτη τουριστική ανάπτυξη μπορεί να έχει σημαντικό αντίκτυπο στην καταπόνηση των υδάτινων πόρων σε ολόκληρη τη Μεσόγειο. Ο όγκος των εισερχόμενων παγκόσμιων ταξιδιωτών αναμένεται να συνεχίσει να αυξάνεται τα επόμενα έτη, επιφέροντας υψηλή ανθρωπογενή πίεση η οποία, σε συνδυασμό με τις σημαντικές αλλαγές στη χρήση της γης, θα έχει άμεσο αντίκτυπο στην κατανάλωση του νερού και των γαιών και στην υποβάθμιση των οικοσυστημικών υπηρεσιών.

4.6. Ενώ χώρες όπως η Μάλτα, το Ισραήλ και η Ισπανία έχουν αναδειχθεί σε πρωτοπόρους στις πολιτικές διαχείρισης και αποδοτικής χρήσης του νερού, η περιφερειακή συνεργασία για το θέμα αυτό παραμένει ανεπαρκής. Ωστόσο, η μεσογειακή στρατηγική για τη βιώσιμη ανάπτυξη παρέχει ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο πολιτικής ώστε όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη να μπορέσουν να υλοποιήσουν το θεματολόγιο του 2030 για τη βιώσιμη ανάπτυξη σε περιφερειακό, υποπεριφερειακό, εθνικό και τοπικό επίπεδο στη Μεσόγειο. Η Ένωση για τη Μεσόγειο και η ομάδα εμπειρογνωμόνων της για τα ύδατα παρέχουν επίσης μια πολύτιμη πλατφόρμα για ανταλλαγή πληροφοριών και προώθηση κοινών στόχων και εμπειριών από χώρες, όπως η Ιορδανία, το Μαρόκο και η Παλαιστίνη, που σχετίζονται με τη λειψυδρία, όπως η κατάρτιση μέτρων ανθεκτικότητας για την προσαρμογή στους κλυδωνισμούς της κλιματικής αλλαγής.

4.7. Δεδομένου ότι τα διασυνοριακά ύδατα των περιοχών της Μεσογείου, της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής έχουν συχνά αποτελέσει αιτία διαμάχης, επιδεινώνοντας περαιτέρω τα προβλήματα που προκαλούνται από την κλιματική αλλαγή και την απερήμωση, η ΕΕ έχει τη δυνατότητα να αναδειχθεί σε διεθνές και περιφερειακό επίπεδο ως κινητήρια δύναμη αλλαγής και να χρησιμοποιήσει τα υφιστάμενα μέσα πολιτικής της για την εξεύρεση αποτελεσματικών και αποδοτικών λύσεων μακροπρόθεσμα. Στο πλαίσιο του ΜΓΑΔΣ — Παγκόσμια Ευρώπη, η ΕΕ έχει καταβάλει περισσότερα από 380 εκατ. ευρώ, συνεισφέροντας κατ' αυτόν τον τρόπο στη στρατηγική Global Gateway για τις διασυνοριακές δράσεις διαχείρισης των υδάτων, σε συνεργασία με χώρες, οργανισμούς λεκανών απορροής ποταμών και περιφερειακούς φορείς.

([15]) https://sdgs.un.org/partnerships/water-cooperation-and-peace-finnish-water-way-water-diplomacy-project

4.8. Η Ευρωπαϊκή Ένωση, στο πλαίσιο της συνεχιζόμενης σύμπραξής της με το Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον (UNEP) για το κλίμα και την περιβαλλοντική ασφάλεια, είναι προσηλωμένη στη σύνδεση της ασφάλειας των υδάτων στο πλαίσιο της διασυνοριακής συνεργασίας για τη διαχείριση των υδάτων. Τόσο η σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών του 1997 για τα υδατορεύματα όσο και η σύμβαση του 1992 για τα ύδατα θα μπορούσαν να αποτελέσουν χρήσιμους οδηγούς για τη διασυνοριακή συνεργασία.

4.9. Οι διασυνοριακές λεκάνες απορροής των ποταμών Νείλου, Ιορδάνη, Ορόντη, Τίγρη-Ευφράτη και Έβρου/Μαρίτσα έχουν προσελκύσει την παγκόσμια προσοχή λόγω των διενέξεων σχετικά με την κατανομή του νερού προς πόση, άρδευση και παραγωγή ενέργειας. Οι διενέξεις αυτές έχουν εγείρει ζητήματα για την περιφερειακή ειρήνη και σταθερότητα.

4.10. Οι διασυνοριακές λεκάνες λιμνών, όπως η Νεκρή Θάλασσα, η Οχρίδα, οι Πρέσπες και η Σκόδρα, έχουν επίσης προσελκύσει σημαντική προσοχή λόγω του ρόλου τους στην προστασία της βιοποικιλότητας και στην αντιμετώπιση των απειλών υποβάθμισης που απορρέουν από τη μη βιώσιμη γεωργία, την παράνομη αλιεία και την ανάπτυξη του τουρισμού.

4.11. Οι περιοχές της Μεσογείου, της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής φιλοξενούν ορισμένους από τους σημαντικότερους υγροτόπους στον κόσμο, η προστασία των οποίων χρήζει ιδιαίτερης προσοχής όσον αφορά τη βιοποικιλότητα, καθώς και την παράνομη αλιεία και τους υδάτινους πόρους.

4.12. Η συνεργασία μεταξύ κρατών μελών της ΕΕ που μοιράζονται ποταμούς, όπως η Πορτογαλία και η Ισπανία ή η Ελλάδα και η Βουλγαρία, υπολείπεται του επιθυμητού επιπέδου.

4.13. Η συνεργασία μεταξύ κρατών μελών της ΕΕ και υποψήφιων προς ένταξη στην ΕΕ χωρών που μοιράζονται ποταμούς (όπως η Ελλάδα και η Αλβανία, η Ελλάδα και η Βόρεια Μακεδονία, η Κροατία και η Βοσνία-Ερζεγοβίνη) απέχει πολύ από το επιθυμητό. Συγχρόνως, υπάρχουν δύο καλές πρακτικές που αξίζουν έπαινο: 1) η συνεργασία μεταξύ των χωρών που μοιράζονται το δειναρικό καρστικό υδροφόρο σύστημα (Αλβανία, Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Κροατία και Μαυροβούνιο), η οποία καθιστά δυνατή την ανάπτυξη καλύτερων εθνικών και περιφερειακών προσεγγίσεων διαχείρισης αυτού του μοναδικού πόρου γλυκού νερού, με σκοπό τη διαχείριση της προστασίας των σχετικών οικοσυστημάτων και τη βελτίωση της ποιότητας των υδάτων (UNESO IHP 2016). Η διατήρηση της εκροής των υπόγειων υδάτων στη θάλασσα προστατεύει πολύτιμα οικοσυστήματα στη συμβολή του χερσαίου και του θαλάσσιου περιβάλλοντος· 2) η συμφωνία-πλαίσιο του 2002 για τη λεκάνη απορροής του ποταμού Σάβου, το πρώτο μεταπολεμικό πολυμερές πλαίσιο που εγκρίθηκε από τις χώρες της πρώην Γιουγκοσλαβίας, δείχνει πώς η περιφερειακή συνεργασία στον τομέα των υδάτων μπορεί να κατευθύνει και να εδραιώσει τις προσπάθειες οικοδόμησης της ειρήνης.

4.14. Το πλαίσιο δράσης για την πολιτική των υδάτων με ορίζοντα το 2030 της Ένωσης για τη Μεσόγειο και οι τέσσερις ειδικές ομάδες της για τη σχέση μεταξύ υδάτων, ενέργειας, τροφίμων και οικοσυστημάτων (WEFE), τη σχέση μεταξύ νερού, απασχόλησης και μετανάστευσης (WEM), το νερό, την υγιεινή και την αποχέτευση, και το νερό και τις δράσεις για την κλιματική αλλαγή (WCCA), που αναπτύχθηκαν από κοινού με διάφορους παράγοντες της κοινωνίας των πολιτών, συμπεριλαμβανομένης της Παγκόσμιας σύμπραξης για τα ύδατα — Μεσόγειος και του Διισλαμικού δικτύου για την ανάπτυξη και τη διαχείριση των υδάτινων πόρων, στις οποίες συμμετέχουν κράτη της βόρειας και της νότιας Μεσογείου (Ιταλία-Τουρκία, Ελλάδα-Λίβανος, Μάλτα-Αίγυπτος), και οι οποίες προωθούν κοινές πολιτικές διαχείρισης των υδάτων, είναι ιδιαίτερα ευπρόσδεκτα και αποτελούν λαμπρό παράδειγμα τόσο για τη συγκεκριμένη περιοχή όσο και πέραν αυτής.

Βρυξέλλες, 21 Σεπτεμβρίου 2023.

*Ο Πρόεδρος*
*της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής*
Oliver RÖPKE